

Література:

1. Боровцова М. С. Механізми становлення гендерної ідентичності особистості. Київ. *Науково-практичний журнал «Наука і освіта»*. 2011. С. 3–5.
2. Городнова Н. І. Гендерна соціалізація дітей в умовах сімейного виховання. Київ : Видавництво університету, 2017. С. 1–4.
3. Вовк Л. Специфіка становлення гендерної ідентичності дошкільників. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Вид-во університету, 2018. Т. 18, № 18. С. 55–62.
4. Шевченко М. В. Гендерна педагогіка: нові підходи у виховання. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2013. С. 249–258.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-449-1-12>

СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ МІЖ ПЕДАГОГАМИ ТА УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ

Олійник І. А.

*студент кафедри практичної психології,
психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
м. Київ, Україна*

Конфлікти між педагогами та учнями старших класів є невід'ємною складовою шкільного життя. Вони виникають через різноманітні причини, такі як нерозуміння, різниця у віці та світогляді, особисті проблеми, порушення дисципліни чи недостатню комунікацію. Такі ситуації можуть не тільки негативно впливати на психологічний клімат у школі, але й знижувати рівень мотивації до навчання, погіршувати стосунки між учасниками освітнього процесу та призводити до зниження ефективності навчання. Саме тому розробка та впровадження ефективних стратегій запобігання конфліктам набуває дедалі більшої актуальності.

Основна мета цих стратегій полягає у створенні умов для відкритого діалогу, взаєморозуміння та співпраці між педагогами та учнями, а також у формуванні в учнів відповідальності за свою поведінку та розвиток емоційного інтелекту. Стратегії мають бути спрямовані на

ранне виявлення конфліктних ситуацій, усунення їхніх причин і побудову ефективної комунікації, що зменшить ризик ескалації.

Запобігання конфліктам передбачає комплексний підхід, який включає психологічну підтримку, розвиток емоційної стійкості, вдосконалення педагогічної майстерності та виховання в учнів навичок самоконтролю і конструктивної взаємодії. Впровадження таких стратегій допоможе не лише покращити стосунки між учнями та педагогами, але й загалом сприяти підвищенню якості освітнього процесу.

Для детального аналізу зазначеної теми використовувались напрацювання Вахоцької І. [1], Рудзевича І. [4].

Одна з ключових стратегій запобігання конфліктам полягає у розвитку взаєморозуміння між учнями та педагогами. Важливо враховувати, що у старших класах учні перебувають у перехідному віці, коли емоційні реакції можуть бути гострими та непередбачуваними. Розвиток емоційної грамотності як у вчителів, так і в учнів стає основою для побудови більш стабільних стосунків. Емоційна грамотність дозволяє учасникам освітнього процесу розпізнавати свої почуття, контролювати їх і розуміти емоційні стани інших людей. Для запобігання конфліктам педагоги можуть проводити заняття або тренінги, спрямовані на розвиток емоційної компетентності учнів. Це можуть бути вправи на емоційний інтелект, які навчають учнів не тільки розуміти себе, але й усвідомлювати, як їхні дії впливають на оточення. Одночасно, важливо, щоб самі вчителі отримували підтримку в плані управління емоціями, оскільки педагогічна діяльність пов'язана з постійними стресовими ситуаціями.

Конфлікти часто виникають через недостатнє або неправильне спілкування. Тому розвиток навичок ефективної комунікації є ще однією важливою стратегією запобігання конфліктам. Вчителі повинні бути відкритими до діалогу з учнями, слухати їх та давати можливість висловлювати свої думки і почуття. Важливо будувати відносини на основі поваги та визнання індивідуальності кожного учня [2, с. 93]. Учні, своєю чергою, мають навчитися спілкуватися конструктивно, висловлювати свою думку без агресії або ворожості. Окрім безпосередньої комунікації між вчителем та учнем, важливо формувати культуру взаємоповаги у класному колективі. Учні повинні розуміти, що конструктивне вирішення конфліктів можливе тільки через діалог і взаєморозуміння. Одним із підходів для цього може бути проведення класних годин або дискусій на теми співпраці, емпатії та взаємопідтримки [4, с. 47].

Встановлення чітких правил та очікувань – ще один важливий елемент запобігання конфліктам. Правила мають бути зрозумілими та справедливими як для педагогів, так і для учнів. Важливо, щоб учні не просто знали правила, але й розуміли їхні наслідки для навчального

процесу та особистих взаємовідносин. Це допомагає уникати непорозумінь і створює стабільні умови для навчання. До того ж, учні повинні брати участь у розробці правил. Коли вони залучені до процесу, їхня відповідальність за дотримання цих норм значно зростає. Таким чином, замість того, щоб розглядати правила як щось нав'язане, учні сприймають їх як частину спільної угоди [1, с. 8].

Одним з найважливіших інструментів запобігання конфліктам є побудова довірливих стосунків між учнями та педагогами. Коли учні бачать у вчителів не лише авторитетну фігуру, а й людину, яка готова їх підтримати, слухати та розуміти, ризик виникнення конфліктних ситуацій зменшується. Педагогічне наставництво дозволяє створити атмосферу довіри, в якій учні відчують себе комфортніше у спілкуванні з вчителем. Регулярні індивідуальні розмови або неформальні зустрічі з учнями можуть сприяти виявленню можливих проблем на ранніх етапах, що дозволить уникнути їхньої ескалації. Важливо, щоб вчителі були готові до підтримки учнів не тільки в академічних питаннях, але й у їхньому особистісному розвитку.

У разі виникнення конфлікту важливо мати механізми його розв'язання, які не сприятимуть подальшій ескалації ситуації. Медіація – це ефективний інструмент, який може бути застосований для вирішення конфліктів у школі. Цей метод передбачає залучення третьої нейтральної сторони (наприклад, психолога або спеціально підготовленого вчителя) для допомоги учасникам конфлікту знайти спільне рішення [3, с. 207]. Медіатор не займає жодної сторони, але допомагає сторонам почути одна одну та знайти компромісне рішення.

Запобігання конфліктам між педагогами та учнями неможливе без залучення батьків. Сімейне виховання має великий вплив на поведінку учнів у школі, тому важливо, щоб батьки брали активну участь у житті своїх дітей і співпрацювали з педагогами. Регулярні зустрічі з батьками, відкритий діалог про успіхи та труднощі учнів допомагають створити єдиний підхід до виховання дитини вдома і в школі, що зменшує ризик виникнення конфліктів.

Запобігання конфліктам між педагогами та учнями старших класів є надзвичайно важливим завданням для забезпечення гармонійного та ефективного навчального процесу. Конфлікти, які виникають через різні причини – емоційну нестабільність підлітків, різницю в поглядах на навчання та взаємодію, чи недостатню комунікацію, можуть негативно впливати на всі аспекти шкільного життя: від академічних результатів до психоемоційного стану як учнів, так і педагогів. Тому розробка та впровадження ефективних стратегій запобігання таким ситуаціям є основою створення безпечного, підтримуючого середовища.

Застосування емоційної грамотності, розвиток комунікативних навичок, активне наставництво та впровадження медіації як методу вирішення конфліктів допомагають знизити напруженість між учнями та педагогами. Важливо, щоб учні відчували повагу до своєї особистості, були залучені до формування правил та мали можливість відкрито висловлювати свої думки та переживання. Це не лише допоможе їм краще адаптуватися до вимог освітнього процесу, але й сприятиме розвитку навичок критичного мислення, самоаналізу та співпраці.

Отже, запобігання конфліктам – це не лише реактивна стратегія, але й проактивна діяльність, яка передбачає створення умов для постійного діалогу, емоційної підтримки та взаємоповаги. Такий підхід сприяє не лише уникненню конфліктів, але й створенню ефективної системи взаємодії вчителів та учнів, що будується на довірі, повазі та співробітництві, що в кінцевому підсумку веде до покращення якості освітнього процесу та розвитку здорового освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Вахоцька І. Психологічні особливості міжособистісного взаєморозуміння в системі «вчитель – учень» як умова попередження конфліктів. 2012. 14 с.
2. Гончаровська Г. Психологічні особливості типових способів поведінки в конфлікті у старших підлітків. 2021. 129 с.
3. Корабльова Г. Шкільні конфлікти: шляхи вирішення. *Теоретичні та методологічні проблеми практичної психології, її перспективи*. 2020. 381 с.
4. Рудзевич І. Психологічні засоби подолання деструктивних конфліктів педагогів із старшокласниками. *Практична психологія та соціальна робота*. Вип. 1. 2015. С. 47–49.